

kullanıcı, yani hedef kitleyle paralel olarak yabancı dil olarak Türkçe öğrencisi aradığı bilgiye daha kolay ulaşabilir duruma gelecektir.

Sözlük tekniği açısından önemli olan göndermelerin bu çalışmadan farklı bir yolla kurulduğu görülmektedir. Bir sözcüğün eş ya da karşıt anlamlısı varsa bu durum maddeden sonra ok işaretiyle belirtilmiş ve ilgili maddeye ulaşımı sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle temel seviyeye hitap söz konusu olduğu için bu seviyeye yönelik öğretim aşamasında eş ya da karşıt anlamlı sözcükler önemli bir noktada yer almaktadır. Yazar da buna uygun bir yol izlemiştir.

Çalışmanın başında kısaltmalara, bitiminde yararlanılan genel ağ kaynakları ve kaynakçaya yer verilmiştir. Buradan da çalışmanın Türkçe öğretiminin doğasına odaklı olduğu görülebilmektedir. Çalışma Türkçe öğretiminde ele alınması geç kalınmış bir türü hatırlatmakla kalmamış, beraberinde bir model ortaya koymuş ve devamında yazılabilecek sözlüklerin yolunu açmıştır. Yılmaz'ın bu çalışması alanda bir ilk olmakla birlikte geliştirilmesi ve elektronik boyutlara taşınması halinde dilimize bir katma değer olarak varlığını hissettirecektir.

Türkbilg, 2019/38: 238-240.

Seçil Hirik, *Türkiye Türkçesinde Bilgi Kiplikleri*, Ankara: Pegem Akademi, 2019, 332 s.

Buket Nur KIRMIZIGÜL*

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Hirik, Türkiye’de anlamsal bir kategori olan kiplik üzerine çalışmaları bulunan değerli araştırmacılardan biridir. “Eski Uygur Türkçesinde Olasılık Kipliği” adlı yüksek lisans çalışmasından sonra Hirik, 2014 yılında tamamladığı “Türkiye Türkçesinde Bilgi Kiplikleri” başlıklı doktora tezinde de kiplik üzerine önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Hirik bu çalışmasını gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimde 2019 yılında aynı isimle kitap hâline getirmiştir. Araştırmacı, ülkemizde son zamanlarda önem kazanan anlambilim ve kip-kiplik çalışmaları içinde yükümlülük kipliği üzerine dikkate değer çalışmaların olduğunu, bilgi kiplikleri üzerine ise sınırlı müstakil çalışma bulunması dolayısıyla alandaki bu boşluğu doldurmak için söz konusu kiplik türünün tercih edildiğini belirtmektedir.

* Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE. E-posta: buketkirmizigul@gmail.com. ORCID No: 0000-0003-0969-534X

Giriş ve ayrıca beş ana bölümden oluşan çalışmanın giriş kısmında amaç, yöntem, kapsam ve sınırlılıklar belirtilmiştir. Biçimsel nitelikli dil bilgisi çalışmalarının ağırlıkta olduğu ülkemizde işlevsel dil bilgisine yönelik olarak böyle bir çalışmanın yapılmasının, alandaki bir eksikliği gidereceği düşünülmüştür. Seçil Hirik, kiplik türleri içinde bilgi kipliği alanının incelendiği bu çalışmada “kesinliğin derecesine göre”, “delile dayalılık” ve “dolaylı olasılık temelli” olmak üzere üç temel kategoride bilgi kipi ve kipliklerini incelendiğini ifade etmektedir (2).

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle kiplik ve literatürdeki kiplik tanımları değerlendirilmekte, bu alana ilişkin temel kavramlar verildikten sonra kaynaklardaki kiplik kategorileri ve sınıflandırılmalarına yer verilmektedir. Burada ilk olarak klasik dil bilgisi çalışmalarında “kip” olarak adlandırılan zaman kavramı ve sonrasında kip kavramı ele alınarak birbirinden ayrı tutulmuştur. Anlam alanına göre temel kiplik kategorileri on üç başlık altında toplandıktan sonra kiplik çalışmalarında Von Wright, Frank Robert Palmer, Anna Papafragou, Lars Johanson gibi önde gelen isimlerin kiplik sınıflandırmaları değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde kiplik türlerinden bilgi kipi ve bilgi kipinin semantik alanı, alt türleri ve bu kiplik alanının işaretleyicileri verilir. Bilgi kipi işaretleyicileri de biçim açısından morfolojik, sözlüksel, söz dizimsel, söyleme dayalı işaretleyiciler ve birden fazla birlik kuran işaretleyiciler olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Bunlardan sözlüksel işaretleyiciler içinde kiplik yüklem, kiplik zarflar, kiplik bağlaçlar, kiplik edatlar, kiplik kelimeler ve kiplik sözler/ söz grupları yer alır. Birden fazla birlik kuran işaretleyicilerle ise önceki maddelerde bahsi geçen, dilde çeşitli düzeylerde yer alan farklı işaretleyicilerin birkaçının bir arada kullanılmasıyla oluşturulan işaretleyiciler kastedilmektedir. Örneğin morfolojik bir kip işaretleyicisi olan -AcAk ve söz dizimsel düzeydeki bir kip işaretleyicisi olan *ki* bağlacının birlikte yer aldığı kullanımlar bu gruba dâhil edilebilir: *Fabrikalar öyle çoğalacaktı ki, kadınlar ve çocuklar çöp ayıklamayı bırakıp bu fabrikalara doluşacaktı* (51). Bilgi kipliğine giriş niteliğindeki bu bölümden sonra çalışmanın asıl bölümü olarak bilginin kaynağına göre üç ayrı başlıkta ele alınan bilgi kipi ve kipliklerinin incelenmesine geçilir.

Kitabın üçüncü bölümünde kesinliğin derecelerine göre bilgi kipi ve kiplikler; “kesin dışılık”, “uzak olasılık”, “yakın olasılık” ve “kesinlik” kiplikleri şeklinde V. L. Rubin’in kesinliğin derecesine göre yaptığı sınıflandırma esas alınarak incelenmiştir. Konuşurun bilgi düzeyine dair ipuçları veren kesinlik kategorisi (54) çalışmada olasılık kategorisi ile iç içe bir şekilde ve semantiği ve işaretleyicileri açısından ele alınmaktadır.

“Delile Dayalılık Kipi ve Kiplikler”in ele alındığı dördüncü bölümde, bu tür bilgi kipleri doğrudan delile dayalılık ve dolaylı delile dayalılık şeklinde iki grupta ele alınmaktadır. Bu gruplar kendi içinde ise ilki görsel, işitsel ve duyuşsal delile dayalılık; ikincisi ise aktarımsal, çıkarımsal ve algısal delile dayalılık olarak ayrıntılandırılmıştır.

Çalışmanın asıl kısmını oluşturan bölümlerden sonuncusu ise “Dolaylı Olasılık Temelli Diğer Bilgi Kipleri ve Kiplikler” başlığını taşır. Bu kiplik kategorisi altında yer alan, söz konusu anlam alanlarını işaretleyen ve geniş bir yelpazeye sahip olan çok sayıda kiplik bulunmaktadır (324). Çalışmada bunlar tahmin kiplikleri, çıkarım kiplikleri, varsayım kiplikleri, şüphe kiplikleri, hayret kiplikleri, endişe kiplikleri, tereddüt kiplikleri ve merak kiplikleri şeklinde sınıflandırılmaktadır. Her bir kiplik türünün işaretleyicileri morfolojik, sözlüksel, söyleme dayalı ve birden fazla birlik kuran işaretleyiciler şeklinde ayrı ayrı incelenmektedir. Ayrıca bu gruptaki kiplik türlerinden endişe, tereddüt ve merak kiplikleri daha önceki sınıflandırma

çalışmalarında yer almayan, bu çalışmadaki sınıflandırmada Seçil Hirik tarafından eklenen kategorilerdir (324).

Bu bölümden sonra çalışma “Sonuç”, “Kaynakça”, “Şekiller Listesi” ve “Tablolar Listesi” ile tamamlanmaktadır. Sonuç kısmında ayrıca bilgi kipleri içinde çok geniş bir çeşitliliğe sahip olan dolaylı olasılık temelli kipliklerden en zengin işaretleyici sistemine sahip olan kip kategorisinin “tahmin” kipi olduğu vurgulanmıştır. Buna göre Türkçede tahmin kipi, -DIr, -AcAk, -Ar/-Ir, -Abil-, -A, -sA, -mAlI ekleri; *tahmin et-, zannet-, san-* gibi yüklem görevinde kullanılan fiiller; *belki, herhâlde, galiba, sanırım* gibi zarflar; *anlaşılan, korkarım, kim bilir, o hâlde* gibi kiplik sözler tarafından işaretlenmektedir. Bunların yanı sıra morfolojik-sözlüksel kuruluşa sahip otuza yakın birlikten oluşmuş kiplikler de tahmin semantiğine hizmet etmektedir (324).

Konuşurun bir durum veya olayla ilgili bilgi düzeyini, söz konusu bilgiye duyduğu güvenin derecesini ve varlığını ve bu bilgiye nasıl ve hangi yolla ulaştığını işaretleyen bilgi kipliğinin (323) ele alındığı bu çalışmada, özellikle konuyla ilgili yabancı literatürün de dikkatli bir biçimde gözden geçirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca işlevsel bir yaklaşımla Türkçede bir ekin birden fazla işlevinin olabilmesi, örneğin aynı ekin hem zaman hem kip hem görünüş bildirebilmesi durumunun göz önünde bulundurulduğu ve bir ekin tek bir işlev adıyla anılmadığı belirtilmiştir (1). Bu yaklaşımın diğer dil bilgisi çalışmalarında da benimsenip uygulanması, Türk dilindeki yapıların tüm işlevlerinin tespiti ve bu işlevler arasındaki yakınlık derecesi ve geçiş aşamalarının belirlenebilmesi açısından faydalı olacaktır. Seçil Hirik genel olarak Türkiye’deki kiplik çalışmaları için bir model oluşturacak nitelikte, dilbilimsel yaklaşımı özümseyen önemli bir eser ortaya koymuştur. Kendisinin bundan sonraki çalışmalarıyla da alana önemli katkılarda bulunacağı kuşkusuzdur.